

Tipologies textuais de manuscrits mallorquins (1600-1833). Primera relació

Gabriel Ensenyat Pujol¹
Universitat de les Illes Balears

Resum: Aquest treball ofereix un inventari de la producció manuscrita a Mallorca al llarg del període cronològic seleccionat. La idea que ens ha guiat per a la seva elaboració consisteix a completar la nòmina d'obres impreses durant aquests segles, més conegudes. Per tant, hem exclòs totes les obres editades (ja fos antigament o en temps més recents) i únicament tenim en compte les que no han passat mai per la impremta. Això ens permet conèixer la producció manuscrita inèdita en català, la qual cosa contribueix a matisar la idea tradicional d'una cultura catalana "decadent" durant l'Edat Moderna. Es tracta d'una primera aproximació a una matèria molt poc tractada en el cas illenc. Aquesta circumstància fa que resulti imprescindible elaborar catàlegs com el present, que en un futur s'han de completar i rectificar en tot allò que calgui, una tasca prèvia a escometre els estudis pertinents relatius a la matèria.

Paraules Clau: Textos, No impresos, Mallorca, Edat Moderna.

Abstract: This work offers an inventory of the manuscripts produced in Majorca throughout the period of reference. Our aim is to complete the collection of the printed works of those centuries, which are better-known. Therefore, we have excluded from our study all works that have been published, either in the past or in recent times, and we will only take into account those which have never met the printing press. This allows the reader to find out about the unpublished manuscript production in Catalan language, which helps to temper the traditional idea of a "decadent" Catalan culture during the Early Modern Period. It is a first approach to a subject which has rarely been handled in Majorca. This situation makes indispensable the elaboration of catalogues such as this one, which are to be completed and edited in the future: a previous task before undertaking the corresponding studies related to the topic.

Keywords: Texts, Unpublished, Majorca, Early Modern Period.

1. Introducció

L'objectiu de la present aportació consisteix a elaborar un primer llistat de manuscrits catalans que es troben en diferents biblioteques i arxius mallorquins, corresponents al període indicat.² Això significa que d'antuvi hem exclòs els textos que han estat publicats, ja sigui en

¹ Filòleg i historiador.

² La relació dels centres que hem consultat, amb les corresponents sigles, és la següent:

ACM: Arxiu Capitular de Mallorca.

ARM: Arxiu del Regne de Mallorca.

BB: Biblioteca Balear (La Real).

BL: Biblioteca Llabrés.

edicions antigues o en temps més recents. Tanmateix una bona nòmina de les obres impreses d'aquests segles es troba a Miralles (2006).³ Cal remarcar, sobre la matèria, que tradicionalment hom ha prioritzat el paper de la impremta en detriment del manuscrit, tot i que sovint aquesta fou l'única via de transmissió dels textos (ROSSICH, 2010, 30-34).

Val a dir que la relació que presentam no és exhaustiva, cosa que ultrapassaria l'espai assignat, sinó una primera aproximació a la matèria.⁴ Caldria completar-la amb l'escorcoll d'altres arxius i biblioteques, majoritàriament privats, i amb l'anàlisi sistemàtica dels fons que hem consultat, que poden contenir més manuscrits, inventariats en altres llocs o sense inventariar. Tot plegat ultrapassa la intenció i l'espai d'un primer elenc com aquest. En qualsevol cas oferim un ventall ampli de textos de l'època i que abasta totes les tipologies proposades. I un complement a la producció impresa (per tant, més coneguda) d'aquells segles.

Atès el gran nombre de textos que hem localitzat només en farem una enumeració, agrupada per blocs temàtics, subdividits pels centres en què es troben els manuscrits. Per això, el catàleg que presentam només conté un primer inventari de manuscrits, sense aprofundir en les dades sobre l'autor i l'obra, ni en la informació sobre el procés de transmissió manuscrita. Tampoc no ens proposam la identificació dels manuscrits que es consideren anònims. Tot plegat òbviament requereix d'investigacions específiques, sovint monogràfiques i "de llarga durada", que no poden tenir cabuda en una simple relació introductòria. Tan sols i de manera molt puntual oferirem un breu comentari o puntualització quan, per alguna circumstància, pensam que és convenient fer-ho (aclariments, informacions complementàries, importància concreta d'un text...). Així mateix, quan tenim una publicació monogràfica, fiable, relativa a un bloc l'aprofitam en la seva totalitat, com és el cas de Simó (1990), referida als noticiaris. També incorporam al final de cada apartat una menció a obres de les quals a hores d'ara n'ignoram la localització, a partir de la relació de Bover (1868); ho fem indicant el número d'autoria que li assignà.⁵

D'altra banda, hem exclòs un nombre ingent de volums d'altres tipologies, com per exemple els de tipus econòmic (llibres de comptes, relacions de béns, etc.), força interessants

BM: Biblioteca Bartomeu March.

BMP: Biblioteca Municipal de Palma.

BPM: Biblioteca Pública de Mallorca.

SAL: Societat Arqueològica Lul·liana.

³ L'època que tractam s'emmarca en el període que tradicionalment s'havia mal anomenat de la «Decadència», pel que fa a les lletres catalanes. No és ara el lloc per entrar en el debat sobre aquesta etiqueta, tanmateix ja superada.

⁴ El fet de treballar en el "Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)", pel que fa a la part mallorquina, encara en vies de realització, ens ha permès tenir a mà una primera relació de manuscrits, l'abast cronològic de la qual ara ampliam fins arribar a 1830. La consulta d'aquest repertori és imprescindible. Remetem a la *Base de dades de Manuscrits catalans de l'edat moderna (1474-1814)*, dirigit per Eulàlia Duran i coordinat per Maria Toldrà i Sabaté: <<https://mcem.iec.cat/>>. Cal remarcar la recent incorporació del *Cens de Poesia Catalana de l'Edat Moderna* (<<https://pcem.iec.cat/>>), a cura de Joan Mahiques i Helena Rovira. Així mateix resulta fonamental la consulta del projecte *BITECA (Bibliografia de textos antics catalans, valencians i balears)*, dirigit per Gemma Avenoz, Lourdes Soriano i Vicenç Beltran: <http://bankroft.berkeley.edu/philobiblon/biteca_ca.html>.

⁵ Val a dir que, en el cas de les referències extretes de Bover, caldria contrastar que no es tracta de cap dels manuscrits abans citats i que puguin tenir un altre títol.

en relació a aspectes com l'onomàstica i altres, però que corresponen a una altra mena de relació. Així mateix hem omès tot allò que són simples llistats (homes d'armes, membres d'oficis i confraries, relacions de misses, etc.), ordenances gremials, visites pastorals, mandes pies, allistaments, etc. També excloem aquelles obres que són fruit directe d'una activitat administrativa o legislativa, com ara actes d'institucions, processos i recopilacions jurídiques, així com textos litúrgics i cançoners musicals, que comporten una problemàtica específica pròpia. Tampoc no incorporam anotacions d'extensió breu, entre d'altres motius perquè és impossible ressenyar tota la literatura menor escampada arreu.

Tots aquests textos tenen un interès lingüístic evident (antroponímic, lexicogràfic, etc.) però es troben fora dels propòsits d'aquesta relació i, a més, l'allargarien d'una manera excessiva. Igualment hem exclòs còpies d'obres anteriors (per exemple, les *Històries e conquestes dels reis d'Aragó e comtes de Barcelona*, de Pere Tomic, BPM, Ms. 156) i fragments d'obres extrets d'autors antics (per exemple, Ramon Llull, BPM, Ms. 998). Per contra, incorporam textos del període que foren copiats més tard (per exemple, BB, I. Ms. 93).

La relació que figura tot seguit es troba estructurada a partir de les diferents tipologies que hem incorporat. N'indicam la referència arxivística o bibliogràfica, l'autor (quan el coneixem), el títol original o restituït (que en aquest últim cas va entre claudàtors) i l'any (si també ens és conegut o el podem deduir); en cas contrari, fem una indicació general dels segle o segles en què fou redactat el text. I hi incorporam algun comentari quan creiem que pertoca. En el cas de volums miscel·lanis que també contenen textos escrits en castellà o llatí només citam el(s) text(os) en català. Altrament hem incorporat alguna obra que porta el títol en castellà però està redactada en català. Per a més informacions (nombre de pàgines, procedència del manuscrit, etc.) remetem als catàlegs citats a la Bibliografia, base de la nostre relació.⁶ En els altres casos hem fet servir inventaris i catàlegs manuals.

Tot seguit oferim la relació de textos manuscrits que hem seleccionat.

2. Tipologia dels textos

2.1. Textos religiosos i morals

BB. Ms. I. 87. *Ordinacions de la Casa (...) Espiritual de Ntra. Sra. de la Pietat aprovades del Bisbe La Portilla*. A. 1703.

BMP. Ms. 41. *Llibre en què se troba lo més selecto y favorable que se ha pogut encontrar a favor de los (...) escrits (...) de la venerable mare sor Anna Maria del Santíssim Sagrament*. 1732.

BPM. Ms. 81. Benito de Mallorca (O.F.M.): *Mysteris y plàticas del SSm. Rosari de Maria ab altres plàticas ferials per el temps de Quaresma. Ave Marias per punt de Doctrina Christiana*. 1767.

⁶ En el cas de catàlegs no publicats, ens basam en les relacions existents en cada un dels centres que esmentam. Es tracta de la BB, BM i BMP.

- BPM. Ms. 104. [*Tractat espiritual de perfecció*]. *La estació del via Crucis* [i altres pràctiques piadoses]. S. XVIII (?).
- BPM. Ms. 161-163. Bartolomé Fàbregues (O.P): *Plàtiques doctrinals i morals ab lo rosari*. S. XVIII.
- BPM. Ms. 172. [Sebastià] Guayta (O.F.M.): *Cuaresma manuscrita*. S. XVII.
- BPM. Ms. 247. *Vida y pelegrinesió y mort del Beneventurado Sant Alex*. S. XVIII.
- BPM. Ms. 253. Miquel Estela (O. Minim.): *Devosió dels tretse divendres*. 1701.
- BPM. Ms. 297. *Plàtiques per tots els diumenges y festas del any*. S. XVIII.
- BPM. Ms. 380. Rafael Riutort (O. Minim): *Flors y fruits de la santa meditació y oració mental, y desengañ de falsos arrobos, visions, locucions, etc*. 1680.
- BPM. Ms. 384. Joan Cervera (O.SS.T.): *Trecenarios y novenarios*. S. XVIII.
- BPM. Ms. 546. Francesc Pou: *Conciones*. 1612.
- BPM. Ms. 580. Miquel Caimari: *Novenaris a la Puríssima*. 1745.
- BPM. Ms. 581. Miquel Caimari: *Novenaris*. 1742-1748.
- BPM. Ms. 743. *Instrucció de la doctrina cristiana, segons la fórmula y modo de la Congregació de la Missió*. S. XVIII (?).
- BPM. Ms. 759. Martí Serra. *Tractat contra els teòlegs de la Junta que tingué don Pedro de Alagó, sobre posar entredit local en la iglesia del convent de Santo Domingo*. S. XVIII.
- BPM. Ms. 774. *Significació de les coses y rúbriques de la Misa*. S. XVIII.
- BPM. Ms. 1150. *Informació per rahó de un miracle de hatches que cremaren moltes hores sens minuir-se fet per el B. Ramon Llull*. A. 1617.
- BOVER. I: 109, 767, 239 (p. 577); II: 984, 1275 (XV).

2.2. Textos homilètics

- BB. I. Ms. 22. [*Sermones en mallorquín*]. S. XVIII-XIX.
- BB. II. Ms. 42. *Sermons composts i predicats per un pare mínim*. A. 1754.
- BPM. Ms. 88. [*Sermons diversos en català i castellà*]. Segles XVI-XVII.
- BPM. Ms. 89. [*Sermons quadragessimals*]. Segle XVII.
- BPM. Ms. 90. [*Sermons diversos en català i castellà*]. Segle XVIII.
- BPM. Ms. 92. [*Sermons diversos*]. Segle XVIII.
- BPM. Ms. 98. [*Sermons de sants*]. Segle XVIII.
- BPM. Ms. 99. [*Sermons diversos*]. Segle XVIII.
- BPM. Ms. 100. [*Sermons diversos en català i castellà*]. Segles XVI-XVII.
- BPM. Ms. 122. [*Sermons quadragessimals, de sants i morals*]. Segle XVII.
- BPM. Ms. 164. [*Sermons diversos en català i castellà*]. Segle XVIII.
- BPM. Ms. 165-166. Antoni Monjo (O.SS.T.): [*Sermons diversos*]. S. XVIII.
- BPM. Ms. 167. Josep Roger (O. De M.): *Sermons*, t. III. Segle XVIII.
- BPM. Ms. 171. [Sebastián] Guayta (O.F.M.): *Sermons diversos*. Segle XVII.
- BPM. Ms. 197. [*Sermons diversos en català i castellà per un P. trinitari*]. A. 1662-1664.

- BPM. Ms. 199. [*Sermons diversos*]. S. XVII.
- BPM. Ms. 200. [*Sermons diversos*]. S. XVII-XVIII.
- BPM. Ms. 204. [*Sermons de Quadragesima*]. S. XVII.
- BPM. Ms. 254. [*Repertori de sermons*]. S. XVIII.
- BPM. Ms. 256. [*Sermons de Quaresma i d'altres, en català i castellà*].
- BPM. Ms. 271. [*Sermons diversos*]. S. XVII.
- BPM. Ms. 273. [*Sermons de Quaresma*]. S. XVII-XVIII?
- BPM. Ms. 277. Dalmau Moll (O.P.): *Sermons diversos*. A. 1746.
- BPM. Ms. 280. Antoni Sala (O.P.): [*Sermons diversos en català i castellà*]. S. XVII.
- BPM. Ms. 284. [*Sermons de Quaresma i d'altres*]. S. XVIII.
- BPM. Ms. 292. [*Sermons de sants*]. S. XVII.
- BPM. Ms. 329. [*Sermons, en català i castellà*]. A. 1800.
- BPM. Ms. 353-354. Francesc Pou (O.C.): *Sermons diversos*. S. XVII.
- BPM. Ms. 356. Miquel Poquet (O. Min.): *Sermó de l'amor de Déu*. A. 1733.
- BPM. Ms. 530-534. Melcior Garcia: [*Sermons diversos*]. S. XVII.
- BPM. Ms. 544-545. Ciril Torres (O.C.): [*Sermons diversos*]. S. XVII.
- BPM. Ms. 638. [*Repertori de sermons*]. S. XVII.
- BPM. Ms. 647. Estelrich (O.F.M.): [*Sermons*]. A. c. 1611.
- BPM. Ms. 649. [*Sermons de sants i altres festivitats*]. S. XVII.
- BPM. Ms. 755. Domingo Manera (O.P.): *Sermons diversos*. A. c. 1704.
- BPM. Ms. 775. Bartomeu Vallès (O.F.M.): [*Sermons diversos*]. F. s. XVII.
- BPM. Ms. 843. Jeroni Serra: *Sermó de Sant Cayetano predicat en la iglésia parroquial de la ciutat de Alcúdia die 27 agost*. S. XVIII.
- BPM. Ms. 856. Antoni Vidal (O.C.): [*Sermons dominicals i de sants*]. A. 1633.
- BPM. Ms. 1195. *Sermó panegírich predicat en la vila de Sta. Margalida al 20 juliol 1782*. S. XVIII (1782).

2.3. Textos jurídicoadministratius

- ARM. Fons Lul·lisme. Ms. 32. *Informatió rebuda per manament de su senyoria a instància y requisició dels magnífics jurats del present regne de Mallorca sobre lo olor y fragàntia se sent en casa de Andreu Cazelles, notari, des del die aparegué Christo crucificat al Dr. Ramon Llull y de la perseveràntia de dit olor*. 3 febrer 1605.
- ARM. Diversos, Ms. 38/1. Pere Moll: *Libre de memòrias de coses y negotis de casa fet i ordenat per mi, Pere Moll, doctor en Drets, Conseller de la Sancta Inquisició en lo present Regne de Mallorca*. F. s. XVI- in s. XVII.

2.4. Textos científicotècnics

ARM. Diversos, Ms. 37/B/3. *Llibre de Arithmètica que serveix de ús y estudi del Sr. Antonio Montaner*. 1803.

BB. Ms. I. 19. *Llibre de comptes i d'aritmètica sobre monedes, peses i mesures de Mallorca*. A. 1797.

BB. Ms. II. 69. *Tractat de cirurgia*. A. 1643.

BPM. Ms. 114. [*Llibre de pràctiques de aritmètica*]. S. XVII (?).

RODRÍGUEZ. Maties Roig: *Chirurgia treballada*. 1687.⁷

2.5. Textos literaris

BPM. Ms. 229. *La famosa comèdia de la gala està en son punt*. S. XVII.

BPM. Ms. 681. Antoni Martorell: *Comèdia de Sant Cristòfol*. A. 1807.

BPM. Ms. 702. *Don Jaume el Conquistador. Drame en un acte y en vers*. S. XIX (?).

BPM. Ms. 921. *Comèdia famosa Prodigis contra apariències, per a un mateix viurer i morir*. F. s. XVIII.

BPM. Ms. 922. *Comèdia de Santa Margarita*. S. XVIII.

BPM. Ms. 923. *Comèdia del naixement de Jesús*. F. s. XVIII.

BPM. Ms. 924. Antonio Llodrà: *Comèdia de la conquesta de Mallorca*. In. s. XIX.

BPM. Ms. 926. Antonio Llodrà: *Comèdia de la general conquesta de Mallorca*. A. 1778.

BPM. Ms. 928. 1) *Entremès del pecador arrepentit. Entremés de dos golosos*. 2) *Entremés de en Periquet*. 3) *Entremès del lladre*. 4) *Representació del naixement de Cristo Jesús en Bel-lem*. 5) *Comèdia de Nostra Señora del Roser*. 6) *Adoració de los Reys*. S. XVIII-XIX.

BPM. Ms. 930. 1) *Adoració de los tres Reys Magos*. 2) *Entremés de un fadrí gran pisaverde*. 3) *Comèdia de Sant Jusep*. 4) *Comèdia famosa Prodigis contra apariències*. S. XVIII.

BPM. Ms. 931. *Comèdia del Patriarca Sant Joaquín y Santa Ana y la concepció de Maria Puríssima en gràcia*. In. s. XIX.

BPM. Ms. 932. Baltasar Calafat i Danús: *Comèdia de sancta Rosa del Perú*. S. XVIII.

BPM. Ms. 936. 1) *Adoració de los Reys*. 2) Alberto Borguny: *Breu y sustancial notícia de los enormes delictas de un famosísim gat del convent de S. Domingo sentencial a mort sens appellació*. 3) *Entremés del llunàtic*. S. XVIII (?).

BPM. Ms. 938. *Entremès del naixement de Jesús*. S. XVIII.

BPM. Ms. 940. 1) *Entremés de Martín Porra*. 2) *Entremés*. 3) *Entremés del lladre*. S. XVIII.

BPM. Ms. 942. *Comèdia de Santa Bàrbara*. S. XVIII.

BPM. Ms. 943. 1) *La escala de la gràcia. Comèdia del Patriarcha Sant Joachim y Santa Anna y la concepció de Maria Puríssima en gràcia*. S. XVIII.

⁷ Aquest manuscrit es troba citat a Rodríguez (1984, 41-42), sense indicació de la procedència. Segons la descripció que en fa tracta sobre anatomia i diverses dolences quirúrgiques. Assenyala que del segle XVII només coneixem un altre text quirúrgic, de Pere Onofre Esteve, en castellà. I que la resta d'obres mèdiques d'aquesta centúria són en llatí.

BPM. Ms. 944. Ms. 944. *Comèdia del naixement del miñó Jesús, adoració de los Reys y degollació dels minyons innocents*. S. XVIII.

BPM. Ms. 945. 1) *Comèdia del naixement y adoració de Jesús*. 2) *Comèdia del naixement del miñó Jesús, adoració de los Reys y degollació dels minyons innocents*. S. XVIII.

BPM. Ms. 946. *Comèdia de Nostra Señora del Roser*. S. XVIII.

BPM. Ms. 1106. *Comèdia de Santa Àgueda verge i màrtir*. S. XVIII.

BPM. Ms. 1108. 1) *Entremès de l'hostaler*. 2) *Entremès d'un home jugador*. 3) *Entremès de los sacristans burlats*. 4) *Entremès de los fingits siegos*. 5) *Entremès del moliner*. 6) *Entremès de les burles de Isabel*. 7) *Entremès del barber*. 8) *Entremès dels golosos*. Segle XVIII.

BPM. Ms. 1109. *Comèdia La perla de Inglaterra o de Santa Beatriu, reyna de Ungria*. S. XVIII.

BPM. Ms. 1111. *Sainete de's jay melís*. S. XVIII.

BPM. Ms. 1113. *Comèdia de la beata Catalina Thomàs*. S. XVIII.

BPM. Ms. 1114. *Comèdia de Santa Àgueda, verge i màrtir*. S. XVIII.

BPM. Ms. 1115. [*Entremès del barber i l'escolà*]. S. XVIII.

BPM. Ms. 1116. [*Comèdia del naixement. Paper d'Herodes, criats i Sibila*]. A. 1746.

BPM. Ms. 1117. [*Entremès del barber i l'escolà*]. S. XVIII.

BPM. Ms. 1118. *Entremès de dos jay en es coll*. S. XVIII.

BB. I. Ms. 35. *Drama dels Reis*. S. XVIII (?).

BM. Ms. Fol. 1/5. *Entremès còmic del Beato Remon*. S. XVIII.

BM. Ms 4º 5/5. [*Poesies populars mallorquines*]. S. XIX.

SAL. A (M). Ms. 140. *Llibre de versos castellans i catalans de tema religiós i amorós*. S. XVIII.

BOVER, I: 176, 259, 551, 692, 693, 707, 799; II: 835, 1069, 1323, 1324.

2.6. Dietaris i noticiaris

BB. II. Ms. 88. *Viatge a Terra Santa d'un frare franciscà*. A. 1671-1674.

SAL. A (M) 99. *Viatge del factor... des de Palma a Amsterdam*, en 1746.

SIMÓ. Joan Fe: *Noticiari de Mallorca*. 1598-1635.

SIMÓ. Francesc Sanceloni: [*Memòries*]. 1605-1627.

SIMÓ. Jaume Pujol: *Memòries diàries que feu Jaume Pujol Nott. Síndich y Archiver perpètuu de la Ciutat y Reyna de Mallca*. 1612-1645.

SIMÓ. Jaume Viquet: [*Noticiari*]. 1636-1645.

SIMÓ. Vila: [*Noticiari*]. 1636-1646.

SIMÓ. Joan Antoni Mateu: [*Llibre de algunes coses de la ciutat y Regne de Mallorca*]. 1643-1696.

SIMÓ. Cristòfol Fiol: *Libre de Memòries de coses notables segons al discurs dels anys per mi el Dr. Cristòfol Fiol Pre. Y Retor de la Parroquial de Campos y est libre comença en lo any del Señor 1643*. 1643...

SIMÓ. Antoni Serra: [*Noticiari*]. 1652-1711.

SIMÓ. [Noticiari]. 1661-1662.

SIMÓ. Joan de Torrella i Ballester: *Olla podrida de vàrias notícies y de algunas particularidades succehides exí en Mallorca com en algunas altras parts del Mon.* 1681-1713.

SIMÓ. Maties Mut i Romaguera: [Noticiari]. 1680-1715.

SIMÓ. Antoni Oliver: [Noticiari]. 1695-1731.

SIMÓ. Llorenç Coc: *Adnotaciones mensuales del Rdo. Lorenzo Pro. Del lugar de Mancor.* 1710-1735.

SIMÓ. Joan Sabater: *Copia del pliego de Memorias que dejó escrito Juan Sabater.* 1716-1725.

SIMÓ. Nicolau Ferrer de Sant Jordi i Figuera: *Libra de Cosas Memorables que han suceit en Mallorca.* 1730-1758.

SIMÓ. [Noticiari]. 1732.

SIMÓ. [Noticiari]. 1733-1757.

SIMÓ. Tomàs Amorós i Cerdà: [Noticiari]. 1740-1800.

SIMÓ. *Relació de algunas curiositats escrites, començant l'any 1740 i prosehint cada any per a que el lector tenga present lo que si olvida la memòria se tròpia en los papers que algunas vegades servex o per millor dir és necessari per alguns casos.* A. 1740...

SIMÓ. [Noticiari]. 1741-1764.

SIMÓ. Antoni. Antoni Gelabert: *Plegueta de algunas notícias de la any 1695 y des de 1711 en davant, y de Indulgèncias. També hi trobaràs a la última fulla alguns remeys per curar y altres coses.* 1743-1783.

SIMÓ. *Memòria y Relació de lo que ha succeit en esta Isla sobre la estarelidat de blat, llegums et al[ia]s comens[ant] ja en lo mes de 8bre de 1747.* 1747.

SIMÓ. Bartomeu Ferragut: [Noticiari de tots els sucesos que han ocorregut en la isla de Mallorca]. 1747-1771.

SIMÓ. Bartomeu Bennàssar de Gabellí: [Noticiari]. 1748-1762.

SIMÓ. Gabriel Nadal: [Noticiari]. 1749-1828.

SIMÓ. Gabriel Ferrer: [Noticiari]. 1757-1782.

SIMÓ. Domingo Penya: *Nota de algunas noticias.* 1770-1783.

SIMÓ. *Diari des de pr. janer.* 178[2].⁸

2.7. Textos epistolars

ACM. Ms. 2708. *Cartes <Lletres missives del Capítol>.* Des de 1724.

BL. Ms. 717. *Cartes destinades a formar un "epistolari català" del segle XIII al XIX i compilació de receptes antigues per fer tinta.* S. XIII-XVIII.

⁸ La relació que hem elaborat està extreta de Simó 1990. Hi remetem per a una descripció més detallada dels manuscrits.

BL. Ms. 718. *Cartes originals del segle XVIII i compilació de còpies de cartes de diversos segles destinades a formar l'“epistolari català”*. Relació de cartes inèdites dels segles XIII al XVIII. S. XIII-XVIII.

BL. Ms. 1032. *Epistolario catalán*. S. XIII-XVIII.

2.8. Textos històrics.

ACM. Ms. 15527. *Llibre de notes i notícies referides a la Catedral*. 1755...

BB. II. Ms. 35. *Petita crònica, 1636-1647*.

BB. II. Ms. 59. Bartomeu Martorell: *Notícies i documents referents a la vila de Pollença, església parroquial i santuari del Puig*. A. 1714.

BB. II. Ms. 60. Nicolau Ferrer de Sant Jordi: *Llibre de coses notables que han succeït a Mallorca de 1730 a 1759*. S. XVIII.

BB. II. Ms. 153. *Cronicón mallorquí*. A. 1700-1752.

BOVER. I: 254, 743; II: 1061.

2.9. Obres gramaticals i lexicogràfiques

BPM. Ms. 184. [*Gramàtica llatina en mallorquí*]. S. XVIII.

BPM. Ms. 646. [*Gramàtica llatina*]. S. XVIII.

BPM. Ms. 715. [*Gramàtica llatina*]. A. 1746 / 1790.

BPM. Ms. 968. [*Gramàtica llatina*]. A. 1728.

BB. Ms. II.68. Joan Pastor: *Diccionario mallorquí-castellano. Términos técnicos de veterinaria*. A. 1830.

BB. Ms. II.76. Gaspar Pocoví Trobat: *Compendiosa gramatical instrucció per a los minyons i mestres de gramàtica juxta regulas Semperii*. A. 1753.

BM. Ms. 4º 1/6. *Diccionari Mallorquí, Castellà, Llatí*. S. XVIII.

BM. Ms. 4º 1/7. *Recopilació de alguns termes mallorquins ab el seu corresponent español, per F.P.A. F.I. R.F.O.* 1814.

BOVER. I: 361, 449, 478, 698, 835, 964; II: 1238, 1307.

2.10. Obres pedagògiques

BB. II. 2. *Miscel·lània: albarans, inventaris i cons de punts per a oposicions a càtedra. Famílies nobles*. A. 1714-1791.

BM. 4ª 6/7. *Instrucció per ajudar á ben morir. Oració antes del viàtich*. S. XVIII (?).

BOVER. II: 1357.

3. Anàlisi dels textos

El centre illenc en el qual es troben més manuscrits és a la Biblioteca Pública de Mallorca. Una part molt important es tracta de textos de contingut religiós. No és estrany, ja que la

biblioteca fou creada el 1835 (i oberta el 1847) per recollir els llibres dels suprimits convents de Mallorca, després de la desamortització de Mendizábal. A la resta de llocs que hem consultat hi ha una nòmina manuscrita inferior però, en conjunt, gens negligible.

Així mateix hem tengut en compte els arxius, uns fons documentals que no tenen com a primer objecte la conservació de manuscrits. Però els que hem escorcollat aquí sí que en custodien alguns, encara que sigui en un nombre reduït. També hi pot haver manuscrits dispersos en sèries documentals que ens hagin passat per alt. A les biblioteques acostumam a trobar els manuscrits reunits en seccions; aquí no. Per tant, també caldrà ampliar la línia d'investigació per aquest costat.

Pel que fa a la temàtica destaquen, quantitativament parlant, dos grans blocs: el religiós i el literari. El primer no cal dir que constitueix l'expressió d'una època en la qual el factor de la fe era molt present dins la societat. De bell nou la BPM n'és la principal depositària, una circumstància lògica ja que, com hem dit, va acollir el volum de textos procedents dels convents desamortitzats; d'ací el predomini dels manuscrits religiosos didàctics, sobretot els sermonaris. Aquests textos homilètics contenen un seguit d'informacions d'un gran interès per conèixer l'ambient de la Contrareforma i l'espiritualitat de l'Església catòlica. La predicació, com bé sabem, era fonamental atès l'alt grau d'analfabetisme que impossibilitava l'accés als textos a través de la lectura per part d'una àmplia capa de la població. (A partir del segle XVIII detectam un progressiu predomini del castellà, malgrat que era una llengua desconeguda per a una gran part de la població).

La literatura és l'altre gènere que ocupa més espai. Es tracta d'obres teatrals i de poesia. Entre les primeres cal distingir entre les de temàtica religiosa i les profanes. En canvi no trobam textos propers a la novel·la. També destaca el nombre elevat de dietaris i noticiaris privats que ens han arribat. La gran majoria són en català. N'hi ha 15 del segle XVII, dels quals només un és en castellà (i es tracta d'una còpia, per tant no sabem si l'original era en català). Al segle XVIII ja en trobam més d'escrits en castellà (SIMÓ, 1990). De tota la nòmina, només se n'han editat tres, fins ara (ROSSELLÓ, 2001; BERNAT, SERRA, 2006; SIMÓ, 2014).

En aquest context, comentarem la política d'alguns ordes d'encarregar cròniques particulars dels seus convents i col·legis (la majoria, en castellà). Afegim, a tall de nota sociolingüística i cultural, que el prevere mallorquí Jaume Botelles (Mallorca, c. 1668 – Lloseta, 1730) en va escriure una sobre el santuari de Lluc (1728-1729), en castellà, que Bover va veure a l'arxiu del santuari de Lluc i ara és a la Biblioteca de Catalunya (TOLDRÀ, 2006, 244-246). Val la pena exposar la reflexió sobre la llengua en què escriu l'obra que fa l'autor, el qual afirma que “haviendo ya yo puesto la primera mano en describirla también en vulgar lenguaje de la patria [és a dir, en català] la emprendo en idioma español, el cual por ser sólo artificial en mi, no dudo que me hará incurrir en innumerables faltas” (TOLDRÀ, 2006, 245).

Així mateix disposam d'un nombre elevat de diccionaris i gramàtiques, sempre en relació amb la llengua llatina, així com apunts de cursos.

Molts dels autors citats ens són en gran part (o tota) desconeguts. No en sabem res. Per això caldria recerca per situar-los en el context de la seva època i oferir-ne una biografia. La tasca, però, ja correspon a un altre àmbit.

En un espai reduït com aquest no podem comentar tots els aspectes que ens han cridat l'atenció al llarg de la recerca i que no es troben reflectits en l'inventari. Per això tan sols en comentarem breument dos, a partir del fil conductor de la causa lul·liana, responsable d'un gran nombre de manuscrits de tot tipus i llengües (català, castellà i llatí) al llarg del període. Sobretot destaca el gran volum de textos de polèmica lul·liana al segle XVIII, amb obres com la diglòssica *El Belindrango*, de Martí Serra. Es tracta d'una exposició satírica sobre el pensament de Ramon Llull. El que ens ha cridat l'atenció és el títol, en català (el contingut és en castellà), que fa servir un mot ben viu fins fa poc temps a Mallorca, que el DCVB defineix com un "home poc formal".

I, en relació també a Llull, hem pogut constatar els nombrosos materials sobre la monja dominica del convent de Santa Catalina de Sena de Palma sor Anna Maria del Santíssim Sagrament. Es tracta de manuscrits de la seva obra i comentaris d'altri (encara que la majoria són en castellà, per tant no es troben consignats ací). Aquesta religiosa va elaborar, al segle XVII, uns comentaris al *Llibre d'amic e Amat* de Llull, d'un gran valor cultural, que es veu acrescut pel context en què fou escrit –un convent femení de clausura (TRIAS, 1988).

4. Conclusions

Malgrat el paper que durant l'Edat Moderna va tenir la impremta a l'hora de fer visible la producció escrita, el manuscrit no va desaparèixer. Moltes obres, de fet, ens han arribat només a través de la via manuscrita. Per això no podem menystenir-les, si no volem tenir una visió distorsionada i parcial, en qualsevol cas incompleta, de la cultura escrita durant el període estudiat. És cert que el fet de no haver estat impreses sovint les va relegar a un àmbit més restringit o familiar, tradicionalment considerat secundari. Però les obres hi són i no es pot emprendre cap estudi de caràcter cultural sobre l'època si en prescindim. En conseqüència, cal tenir molt present el desconegut món dels manuscrits en una època en què podria semblar que la impremta ja els havia bandejat.

A pesar de totes les limitacions que imposa l'elaboració d'un primer catàleg d'aquesta mena, l'inventari que presentam ofereix un panorama ampli i variat de la producció escrita a Mallorca, que abasta camps molt diversos de la cultura que tengué el català com a via d'expressió: espiritualitat, ciència, literatura, historiografia, predicació, pensament, etc.

5. Bibliografia

- Bernat, M.; Serra, J. *Fas memòria. El noticiari de Rafel Sancho, mercader (1628-1686)*. Palma: Leonard Muntaner Editor, 2006.
- Bover, J. M. *Biblioteca de escriptors Balears*. 2 vols. Palma: Imprenta de P. J. Gelabert, 1868.
- Cirera Prim, J.; Le Senne, A. “Los manuscritos del “Fondo Estanislao de K. Aguiló” en la Sociedad Arqueológica Luliana. *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, v. 39, pàg. 145-164, 1982.
- García Pastor, J.; Marsá, M. *Inventario de manuscritos de la Biblioteca Pública del Estado en Mallorca*. Madrid: Ministerio de Cultura, 1989.
- Matamalas González, J.; Morey Tous, A.; Umbert Guimó, J. A. *L'arxiu de Gabriel Llabrés i Quintana*. Palma: Ajuntament de Palma, 1993.
- Miralles i Monserrat, J. *Antologia de textos de les Illes Balears. II. Segles XVII-XVIII*. Barcelona: Institut d'Estudis Baleàrics / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006.
- Miralles Sbert, J. *Catálogo del Archivo Capitular de Mallorca*. 3 vols. Palma: Imprenta Mossèn Alcover, 1941-1943.
- Rodríguez Tejerina, J. M^a. *Historia de la medicina en Mallorca*, v. 2. Palma: Caixa de Balears “Sa Nostra”, 1984.
- Rosselló Vaquer, R. (ed.). *I beneïren los aires. Noticiari de Bartomeu Ferragut sobre la ciutat i part forana de Mallorca. 1747-1771*. Palma: Leonard Muntaner Editor, 2001.
- Rossich, A. “Panoràmica de la literatura catalana moderna”. En: Duran, E. (Ed.). *Del Cinccents al Setcents. Tres-cents anys de literatura catalana*. Bellcaire d'Empordà: Edicions Vitel·la, 2010. pàg. 15-109.
- Simó, C. *Catàleg dels noticiaris mallorquins (1372-1810)*. Mallorca: Societat Arqueològica Lul·liana, 1990.
- . (ed.). *Dietari de Joaquim Fiol i Estrada. Mallorca 1782-1788*. Palma: Leonard Muntaner Editor, 2014.
- Toldrà, M. *Repertori de manuscrits catalans (1620-1714). I. Barcelona: Biblioteca de Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2006.
- Trias Mercant, S. (ed.). Sor Anna Maria del Santíssim Sagrament: *Càntics i cobles*. Palma: Editorial Moll, 1988.
- Urgell Hernández, R.; Vilata Menadas, S. “Els manuscrits de la Societat Arqueològica Lul·liana”. En: *La Societat Arqueològica Lul·liana, una il·lusió que perdura (1880-2006)*. Palma: Societat Arqueològica Lul·liana, 2006. pàg. 149-168.